

Vi bär varandra

#konstnärligfrihet – tankar efter samtalskväll på Galleri Syster

Solen gassar genom de stora panoramafönstren på Galleri Syster i Luleå. Vyn utåt är en trafikerad bilväg, ibland susar öronbedövande motorcyklar förbi som dränker rösterna från panelsamtalet. Solen bildar en sned inramning av de fem personerna som för kvällen ska prata om konstens metoo-upprop, #konstnärligfrihet. Det osar i ljusrutan på väggen bakom dem. Samtalet är tryggt. Galleri Syster har skapat en mjuk bubbla i sin lokal, vi samlas på stolar i en halvcirkel runt panelen. Therese Engström inleder, - *Så härligt, och så tragiskt och det var fan på tiden.*

Uppropet formades på sociala medier där drygt 2000 personer från konstvärlden slöt upp och berättade om rådande maktstrukturer och det radades upp trakasserier och övergrepp. 5 december 2017 skrev 1626 personer under uppropet. Rösterna var samlade. Kvinnor, trans- och ickebinära personer kräver förändring.

Arrangör och panelledare Ida Rödén håller i manuskort av grå kartong. Det talas lugnt. Till största delen berör panelen konstskolorna och den geniförklarade mannen. Nidbilden för män med makt inom samtidskonst. Han som på konstskolor obehindrat kan predika sina riktningar för elev och student. Mannen med sina opedagogiska guidelinjer orerar hur man odlar riktiga konstnärer. Bisarra och förnedrande idéer spär på hans ego och tanken att han krävs för att studenter och elever ska klara av att tackla konstvärlden på egen hand. Vissa utsätts av honom för sexuella anspelningar och trakasserier. Han talar om kuk och sex. Denna maktman ska framställa sig själv som viril och fulländad, inte bara som konstnärlig ledare, utan även som sexpartner. Det är inte bara männen som betar sig, men det är de som dragit linjerna för hur man erhåller status och respekt. Kvinnor finns även där och klamrar sig fast vid rådande strukturer, för så får man jobben.

På konstskolor finns färre krav än de som är självklara på andra skolor - pedagogisk utbildning för personal bland annat. Där används den konstnärliga friheten som ursäkt. Mycket är tillåtet om det sker i konstens namn och det uppmuntras att bryta mot normativa regler och sociala förhållningssätt. Alkoholkonsumtion vid fester och vernissager blir ofta spelplats för olämpligt beteende. Under Ida Rödéns tid på konstskola blir en kvinnlig elev under en skolfest biten av rektorn i bröstvårtan. Den bisarra händelsen är en del av ett mycket publikt sexuellt förspel. Detta upprör många elever och de skriver så i sin utvärdering för året. När Ida Rödén söker upp skolan i nära tid så finns inga spår kvar av dessa utvärderingar.

Vill man som student eller elev anmäla någon så är det ingen lätt process. Det kan inte ske anonymt och det är problematiskt fast såklart viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt. Man blir därmed väldigt exponerad som anmälare. Speciellt om utredningen sedan läggs ner, vilken de historiskt sett ofta gjorts. Det finns ett ord jag hela tiden återvänder till: makt. Jag anser att problemet är makt. Ingen människa ska kunna ha makt över någon annan. Det ska finnas konstnärliga inspiratörer och inte maktknarkare. Dessvärre söker sig många till positioner där de kan få utlopp för detta begär.

Panelen uppger att rädslan fortfarande är närvarande, att konstnärliga drömmar redan på konstskolan eller vid ens första utställningar raserar som resultat av en oinbjuden flirt från en lättstött gallerist eller lärare. Konstvärlden är liten i Sverige och de man stöter sig

VOLYM

med tidigt i sin karriär kan man troligen få som jurymedlem i en stipendiekommitté eller som curator. Det förväntas fortfarande att man ska dyrka och lyda de som har makt inom konst. Katrin Holmqvist-Sten skakar länge på huvudet när hon får frågan om nämnda maktmän verkar ha förändrat sig efter #MeToo, eller om de har intresse av att ändra sig. Slutsats - De måste bytas ut.

Panelen har hopp om lösning på problemet. Mångfald och pedagogik. Man måste bredda inte bara rekryteringen av konstnärer, studenter och elever men framförallt inom kollegier, styrelser och andra ledande positioner. För en viktig aspekt när maktstrukturer ska lösas upp handlar om representation och vill man få förändring så måste det även ske från toppen. På konstscenen, liksom många andra branscher, är det naturligt att först involvera de som på något sätt når ens egna umgängeskrets, självklart resulterar detta i ett smalt sökfält med minskat urval som följd. Har en skola lyckats väl med mångfald bland sina studenter och elever, men inte tagit till sig en liknande fördelning bland lärare, kommer med stor sannolikhet ett antal elever att känna sig vilslna. Lärare ska kunna vara förebilder att samtala med och källor till inspiration och måste därför ha en mångfald av genus, socioekonomisk bakgrund och etnicitet. Annars kommer de mest utsatta fortsätta att känna sig tystade och en heterosexuell, vit, övre eurocentrisk medelklass kommer alltjämt att styra. Det är därtill tydligt att man i vissa fall måste återta ordet pedagogik och i andra fall på nytt införa pedagogik på konstskolorna. Vad är pedagogik på en konsthögskola?

På ett podium bredvid oss står ett 20-tal värmeljus på en bädd av sand. De tändes av oss i rummet som inledande ceremoni. Ledd av Zafire Vrba skulle vi föra tankarna till våra feministiska föregångare och hjältar som hen tycker är anledningen till att vi kan driva denna kamp idag. Jag tänkte på min mamma och mormor och hur de aldrig behandlat mig annorlunda än min bror. Jag tänkte på Galleri Syster och att jag önskade att de hade funnits när jag gick högstadiet, en tid fylld av sexuella trakasserier och tafsande. Tänk om #MeToo funnits för oss då? Jag tänker på mig själv och hur mina val hjälpt till att höja volymen av våra protester i detta upprop.

-Vi ville känna kraften i att vi bär varandra. Sades av Anja Örn i början av kvällen.

Text och foto: Julia Åker

Volym 2018-05-15

Panel:

Rut-Malin Barklund, smyckekonstnär, utbildad Konstfack.

Katrin Holmqvist-Sten, prefekt vid Konsthögskolan, Umeå Universitet.

Katarina Pirak Sikku, konstnär och konstnärlig forskare. Utbildad vid Konsthögskolan, Umeå Universitet.

Ida Rödén, konstnär, skribent och redaktör för Volym. Utbildad vid Konsthögskolan, Umeå Universitet samt California College of the Arts i San Francisco.

Zafire Vrba, konstnär och pedagog, samt driver det feministiska galleriet FAGS.

I samarbete med:

Galleri Syster, ett feministiskt konstnärsdrivet galleri och en mötesplats i Luleå som drivs av skribenten Therese Engström och konstnärerna Anja Örn och Sara Edström.

KONST VÄSTERNORRLAND

Region Västernorrland, Regional Utveckling, 871 85 Härnösand 0611-80214